

Gemeente
Woudenberg

RAADSVOORSTEL 2018

**Datum
voorstel:** 18-12-2018

Registratiekenmerk: 218972
Raadsvergadering van : 24-01-2019
Vergadering Commissie van: 08-01-2019
Portefeuillehouder: D.P. de Kruif
Behandelend ambtenaar: T. Dernison
Afdeling R&B

Onderwerp / voorstel: Bestrijding eikenprocessierups

Aan de Raad.

Voorstel

Wij stellen u voor:

- Kennis te nemen van de in dit voorstel beschreven bestrijding van de eikenprocessierups;
- beschikbaar stellen van een budget van € 15.000,- in 2019, 2020 en 2021 om het bestrijdingsplan uit te kunnen voeren;
- de kosten van 15.000 voor 2019 mee te nemen in de Zomernota 2019;
- de kosten van 15.000 in 2020 en 2021 mee te nemen in de Kadernota 2020-2023.

Inleiding

De eikenprocessierups heeft afgelopen seizoen voor overlast gezorgd bij inwoners, toeristen, reizigers, onze buitendienst en anderen. Eigenlijk kon niemand er aan voorbijgaan. Landelijk gezien was 2018 een extreem jaar. Een herkenbaar voorbeeld van de overlast is aan De Steeg, waar afgelopen jaar rupsennesten vormden die zelfs voor de bestrijdingsdienst ongekend groot zijn. De overlast nam lineair toe. De wegen in ons buitengebied zijn belangrijke fietsverbindingen voor o.a. Woudenbergse scholieren en die uit buurgemeenten. Eikenlanen zoals de Broekerweg worden door tientallen kinderen tweemaal per dag befietst, waarbij ze groter risico lopen om blootgesteld te worden aan de brandharen. Bij zachte winters wordt ook komende jaren de kans op extreme hoeveelheden rupsen groot. Hierdoor ontstaat de opdracht en vraag hoe wij deze overlast kunnen beperken.

In de begroting van 2019 is opgenomen dat we gaan werken aan veiligere fietsverbindingen en het bestrijden van ziekten en plagen. Dit voorstel bestrijding eikenprocessierups geeft hier gevolg aan. Door bestrijding van de rups maken we het ook veiliger voor fietsende scholieren.

Centrale vraag

Hoe kunnen wij de eikenprocessierups bestrijden, zodat de overlast voor inwoners, toeristen en reizigers vermindert?

Beoogd resultaat

De eikenprocessierups is de larve van de eikenprocessievlinder. De eikenprocessievlinder (*Thaumetopoea processionea*) is een invasieve exoot. Invasieve exoten zijn soorten uit een ander werelddeel die dankzij onzorgvuldig handelen van de mens in ons milieu zijn geraakt en die zich dusdanig ontwikkelen dat er gevaar is voor de gezondheid van de mens en/of inheemse dier- of plantsoorten. Invasieve exoten moeten worden uitgeroeid.

De eikenprocessierups heeft brandharen om zich te beschermen tegen jachtdieren. De rups laat zijn haren vallen als hij wordt verstoord en als hij gaat vervellen.

De brandharen zijn irriterend voor mens en dier. De brandharen kunnen nog enkele jaren actief blijven. De rups leeft het meeste in onze inlandse eiken en eten het blad af. Bij afwezigheid van eiken kan hij ook naar andere bomen gaan. Om de overlast te beperken moeten de aantallen van het eikenprocessierupsje afnemen en tot een minimum worden gebracht.

Dit vraagt om een bestrijdingsplan.

Kader

Wet natuurbescherming (2017)

Leidraad beheersing eikenprocessierups 2013

Europese verordening 'Invasieve uitheemse soorten' 2014

Ctgb collegebesluit toelating gewasbeschermingsmiddelen 2018

Europese Unielijst invasieve exoten

Argumenten

Overlast voor inwoners, toeristen, reizigers, eigen buitendienst, e.a. beperken

We stellen voor om de eikenprocessierups sterk in aantallen terug te dringen door middel van bestrijding van de rupsen in combinatie met een communicatietraject. Er zijn twee soorten bestrijding mogelijk: preventief en curatief.

- Bij de preventieve methode worden nematoden gespoten in de eikenbomen. Deze kleine beestjes zijn een natuurlijke vijand van de rups en zullen de rupsen in een vroeg stadium doden, voor er overlast ontstaat.
- Bij de curatieve methode worden rupsennesten met een soort stofzuiger uit de bomen gezogen en vernietigd.

Beide methoden zijn nodig.

Hiernaast zal er jaarlijks een waarschuwingsbericht uitgaan om bewoners te informeren over de gevaren en hoe men zelf de kans op last kan verminderen. Ook is het goed om bij onze natuurgebieden een plakkaat met waarschuwingstekst te plaatsen om toeristen, wandelaars, e.d. te waarschuwen.

Bestrijding invasieve exoot

De eikenprocessierups is een invasieve exoot. Wanneer mens en dier in aanraking komen met de brandharen zal een allergische reactie optreden: rode vlekken en jeuk op de huid. Brandharen kunnen in grasland vallen wat zo in het hooi van dieren komt. De dieren (met name paarden) die dit eten krijgen een allergische reactie: zwellingen, pijn, roodheid, jeuk en soms slikstoornissen of tongnecrose. Brandharen in ogen ontsteken en kunnen uiteindelijk blindheid veroorzaken. De rupsen zijn schadelijk voor de gezondheid van mens en dier en moeten worden uitgeroeid.

Risico's aantasting biodiversiteit door nevenschade bestrijding

De preventieve methode geeft een risico voor de aantasting van de biodiversiteit.

De nematoden vallen ook andere rupsen aan en kunnen zo de hoeveelheid vlinders doen afnemen of zelfs uitroeien. Daarom stellen wij een aangepaste werkmethode voor.

De curatieve methode kent deze risico's niet, omdat specifiek de rupsen van de eikenprocessierups worden opgezogen.

Er zijn veel vlinders welke in de bermten voorkomen en ook vlinders die de eik als waardplant hebben. Niet alle vlinders zijn bij wet beschermd. Toch is het belangrijk om nevenschade te voorkomen en te beperken. Om de schade te beperken zou er geen preventieve methode toegepast kunnen worden in natuurgebieden, in het veld en in het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Op plaatsen waar bij wet beschermde soorten voorkomen is de preventieve methode verboden.

In Woudenberg zijn door bureau Viridis geïnventariseerd:

- Bruin zandoogje
- Koevinkje
- Icarusblauwtje
- Kleine vuurvlinder
- Hooibeestje
- Zwartspietdikkopje
- Bont zandoogje
- Eikenpage

Verder komen er nog veelvoorkomende dagvlinders voor zoals Dagpauwoog, Gehakkelde aurelia, Vosje, e.d.

Van de geïnventariseerde soorten is de Eikenpage bij de wet beschermd. Dit betekent dat op plaatsen waar de eikenpage is gesignaleerd er geen preventieve methode kan worden uitgevoerd. Wel is het mogelijk om op deze plaatsen curatief te werken.

Het is niet uit te sluiten dat er beschermde individuen voorkomen waar deze nog niet gesignaleerd zijn. Wel kan worden gesteld dat het voorkomen minder waarschijnlijk is.

De eikenpage komt voor op:

- **Rumelaarseweg (zuid)**
- **Zeisterweg**
- **Doornseweg**
- **Maarsbergseweg**
- **Jaagpad (langs Valleikanaal)**
- **Landgoed Bruinenburg**
- **Oude spoordijk Amersfoort-Kesteren**
- **Het Broek**
- **Vlieterweg**
- **Bruinenburgersluis**
- **Dashorsterweg**
- **Kolfschoterdijk**
- **Landgoed Dashorst**

De met groen aangeduide vindplaatsen omvatten natuurgebieden en het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De met oranje aangeduide gebieden gaat om provinciale wegen. Langs deze wegen doet de gemeente geen onderhoud of bestrijding.

De met blauw aangeduide wegen zijn gemeentelijke wegen. Deze kunnen niet volgens de preventieve methode worden bewerkt.

Duurzaamheid

Klimaat

Volgens het Compendium voor de Leefomgeving breidt sinds de eerste waarneming van rupsennesten in het zuiden van Nederland in 1991, de eikenprocessierups zich gestaag uit in noordoostelijke richting. Alleen in de provincie Friesland wordt de rups niet waargenomen. De toename wordt toegeschreven aan de warmere zomers in de afgelopen decennia.

In de gebieden waar de eikenprocessierups voorkomt is de gemiddelde zomertemperatuur 17,6°C (met een range van 16,5 tot 18,7°C). In het noorden van het land ligt de gemiddelde zomertemperatuur momenteel op 16,7°C (range:15,2 - 17,6). Op basis van de vier klimaatscenario's van het KNMI is bepaald wanneer het klimaat in het noorden van het land geschikt is voor de eikenprocessierups. In 2020 zal de gemiddelde zomertemperatuur naar verwachting uitkomen tussen de 16,6 en 17,6°C. In 2050 komt de gemiddelde zomertemperatuur afhankelijk van het scenario uit tussen de 17,0 en 19,0°C. Op basis van de klimaatscenario's lijkt het dus zeer waarschijnlijk dat de eikenprocessierups in de komende 10 jaar in het hele land voor zal komen.

Bestrijdingsmethode

De preventieve bestrijdingsmethode is door inzet van een natuurlijke vijand. Er worden geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt. Nematoden zijn aaltjes. De aaltjes worden in de avond gemengd met een gel in de bomen gespoten. De aaltjes dringen binnen in de rupsen en maken deze ziek. Insect-parasitaire aaltjes zijn onschadelijk voor mensen en zoogdieren. Insect-parasitaire aaltjes kunnen vanaf 7 graden nachttemperatuur worden verspoten. Daarmee is deze bestrijdingsmethode al vroeg in de levenscyclus van de eikenprocessierups toe te passen. Het voordeel daarvan is dat de rupsen ten tijde van de bestrijding nog geen brandharen hebben gevormd, dus dat deze toepassing geen risico voor de gezondheid oplevert. Een ander belangrijk voordeel is dat bij de toepassing vroeg in het voorjaar andere, beschermde vlinders veelal nog niet uitgekomen zijn. Bij vroege toepassing van de insect-parasitaire nematoden is er minder kans op blootstelling aan de bestrijding, en blijven meer rupsen gespaard. Bij een effectiviteitsonderzoek in België in 2007 bleek na een behandeling met nematoden de rupsenpopulatie met 80% afgenomen te zijn. Door preventieve methode is er minder curatief werk nodig. Curatief werk (rupsen afzuigen) blijft nodig wanneer overgebleven rupsen nesten vormen.

Biodiversiteit

Schade aan de biodiversiteit wordt voorkomen en/of geminimaliseerd door:

- enkel curatieve methode toe te passen in gebieden waar wettelijk beschermde soorten voorkomen, voorkomt men dat de eikenpage schade aan de populatie ondervindt en dat de wet wordt overtreden.
- nauwlettend plannen van de preventieve methode (nematoden sproeien) wordt nevenschade voor andere soorten beperkt. De werkzaamheden moeten daarom vroeg in het jaar plaatsvinden en worden uitgevoerd door een gespecialiseerd bedrijf, met voldoende kennis in huis.
- de preventieve methode af te bouwen wanneer dit mogelijk is. Dit gebeurt eerst op een laag risico locatie en vervolgens na een positieve evaluatie ook op de andere locaties.
- het realiseren van grotere kennis over de rups bij de inwoners zodat ze beter weten hoe ze zelf risicovolle situaties kunnen vermijden.

Draagvlak

Voor de bestrijding zal draagvlak zijn bij de bewoners, omdat door de bestrijding van de eikenprocessierups de overlast die men ondervindt zal verminderen. Daarnaast wordt alles in het werk gesteld om nevenschade voor de biodiversiteit te voorkomen, dan wel zo minimaal als mogelijk te laten zijn. De bestrijding bestaat uit het verhogen van de hoeveelheid nematoden (d.m.v. verspuiten): de natuurlijke vijand van de rups. Om tot deze verantwoorde biologische bestrijdingsmethode te komen is een leidraad opgesteld door het ministerie van LNV in samenwerking met natuurorganisaties zoals de Vlinderstichting en kennisinstituut Alterra. De methode kan dus op draagvlak rekenen van natuurorganisaties.

Beoogd resultaat (hoe)

Het resultaat is een verkleining van de populatie eikenprocessierups in de gemeente Woudenberg. Doel is om de populatie elk seizoen met 80% te verkleinen zodat deze tot een minimum wordt teruggedrongen, dan wel totaal wordt uitgeroeid.

Financiële consequenties

Voor de bestrijding van de rupsen is geen bedrag begroot. De kosten van bestrijding zijn afhankelijk van de gekozen methode, aantal bomen, grootte van de bomen en technische bereikbaarheid van de boom. Daarnaast de mate van aantasting wanneer het gaat om de curatieve methode. In 2018 hebben we dit onderzocht en hebben wij hier een goed beeld van. Vanwege de vele variabelen, was het nog niet mogelijk om de kosten vooruitlopende op dit voorstel op te nemen in de begroting van 2019.

Er is geld nodig voor de preventieve behandeling van \pm 4800 eiken. En een curatieve behandeling van \pm 50 eiken elk seizoen.

Preventieve behandeling in het vroege voorjaar en curatieve in de zomer. Dit is voor 3 jaren, startend in 2019.

Daarnaast is er budget nodig voor de eindevaluatie (effectiviteit en resultaten) van het uitgevoerde werk eind 2021.

De kosten worden geraamd op: € 15.000 per jaar.

Totaal: € 45.000 voor 3 jaren.

Uitgaven per jaar	Afwijking t.o.v. begroting (€)	Programma/Product	Incidenteel/Structureel	Rapporteren aan raad d.m.v.
2019 15.000	15.000	2. Leefomgeving	Incidenteel	Zomernota
2020 en 2021 15.000	15.000	2. Leefomgeving	Incidenteel in 2020 en 2021	Kadernota 2020

De uitgaven in dit voorstel zijn niet geraamd in de begroting. Het zijn nieuwe uitgaven waar geen dekking voor is.

In 2021 wordt de aanpak geëvalueerd.

Aanpak/uitvoering

Na akkoord op dit advies wordt opdracht gegeven aan een gespecialiseerd bedrijf om de preventieve methode toe te passen langs alle gemeentelijke wegen met eiken zoals in de bijlage aangeduid. De curatieve methode wordt ad-hoc ingezet waar nodig.

Na akkoord wordt samen met afdeling communicatie een communicatietraject gestart. Zie hiervoor verderop onder 'Communicatie'.

Het eikenprocessierupsbestrijdingsplan wordt onder andere via de website gedeeld zodat een ieder op de hoogte kan zijn van het plan. Belanghebbenden – zover bekend – zullen persoonlijk op de hoogte worden gesteld van het bestrijdingsplan.

Verder zullen wij hier aandacht aan geven in onze communicatie. Zie kopje communicatie.

Conclusie

Wij adviseren de eikenprocessierups uit te roeien door middel van de preventieve methode met nematoden in combinatie met de curatieve methode: het rupsen afzuigen. Wij adviseren dit 3 jaren te bestrijden en dan te evalueren of en op welke locaties voortzetting noodzakelijk is. Aansluitend een communicatietraject om de burger te waarschuwen.

Communicatie

Twee momenten van communicatie

De inwoners worden benaderd via de gebruikelijke kanalen (website, krant, nieuwsbrief, publicatiebord, sociale media) geïnformeerd over de aanpak van de gemeente. Dit moet voordat de werkzaamheden worden uitgevoerd en zal gebeuren na besluitvorming door u, de gemeenteraad.

De inwoners worden gewaarschuwd voor de gevaren en hoe het beste voorkomen kan worden om in aanraking te komen met brandharen. Daarnaast wat men kan doen wanneer men nesten waarneemt. Dit zal gebeuren via de gebruikelijke kanalen. Waarschuwing in het veld zal gebeuren door middel van waarschuwborden bij wandelroutes.

Kernboodschap

We gaan intensief inzetten op preventie, toezicht en bestrijding van ziekten en plagen, zoals de eikenprocessierups. Met dit bestrijdingsplan dringen we de eikenprocessierups

drastisch in aantallen terug en vermindert de overlast. Hiervoor gebruiken we een verantwoorde biologische bestrijdingsmethode. Bewoners, toeristen, reizigers en anderen zullen zich komende jaren veiliger voelen en zijn in de rupsentijd.

Burgemeester en wethouders van Woudenberg

S.M.T. van der Marck-Verschoor
Secretaris

T. Cossen
Burgemeester

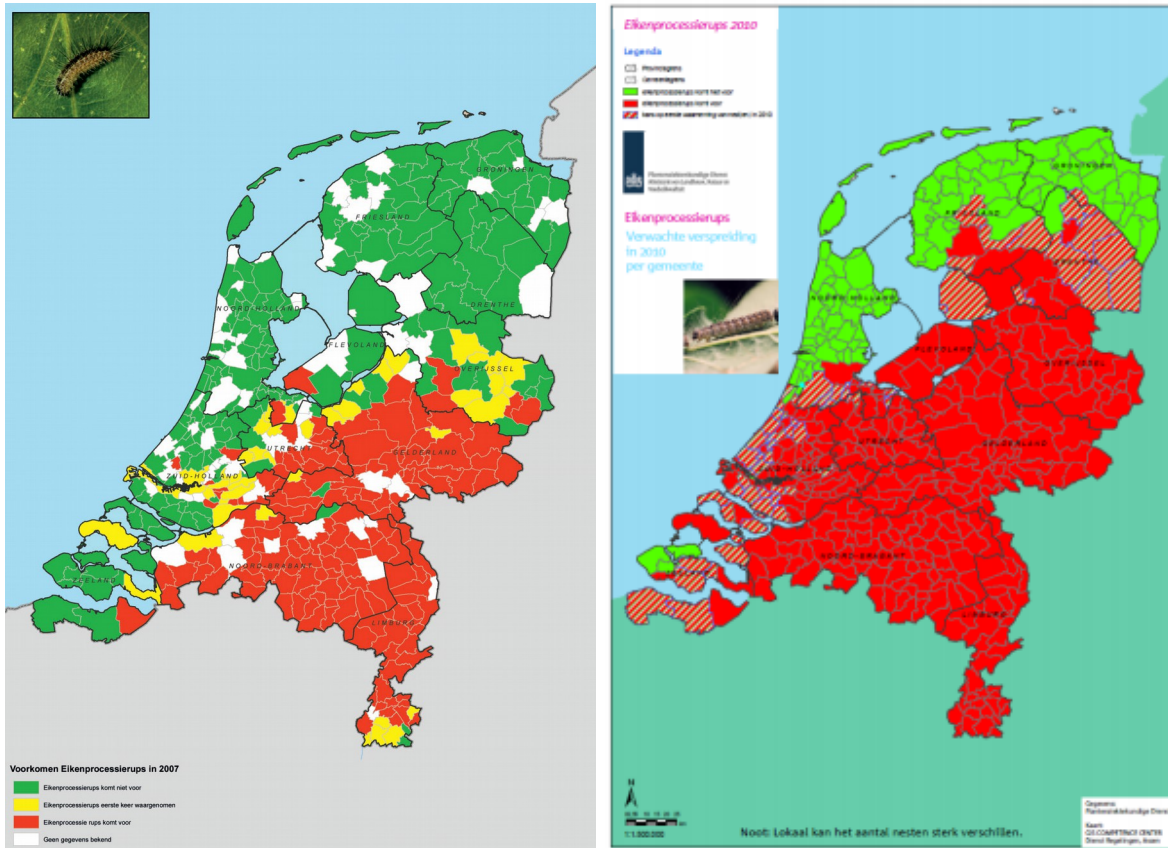
Bijlagen:

- Bomenlijst van eikenlanen in Woudenberg op gemeentegrounden
 - Verspreidingskaarten vlinders in Woudenberg
-

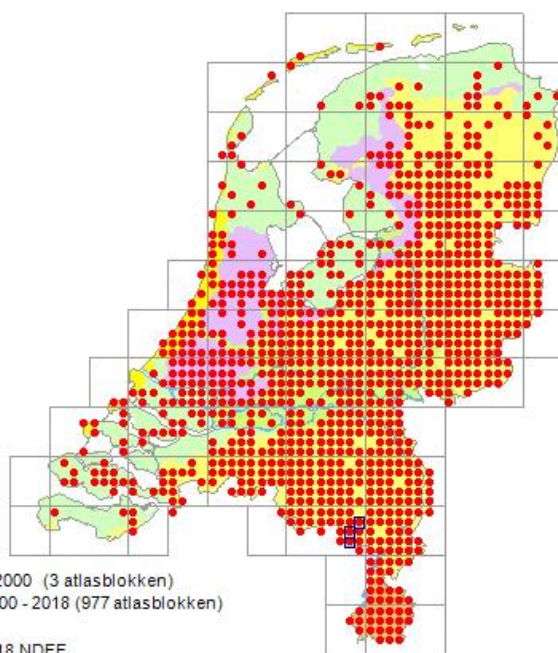
Interessante externe bronnen

Bekijk de verhelderende video op Youtube (4 min.) over de bestrijding van rupsen met nematoden en de goede resultaten:

<https://www.youtube.com/watch?v=4lgeuBKCKK8>

Verspreiding van de rups in 2007 (links) en 2010.

Verspreiding van de rups in 2018.